

Gregor – Mali po priimku, velik po življenju

Ob 30. obletnici smrti duhovnika in pesnika Gregorja Malija (1901–1983)

»Stric Gregor Mali je bil v prvi vrsti iskreno misleč in čuteče prepričljiv duhovnik. Kot pesnik resda ni segel v vrh slovenskega Parnasa, pa vendar si njegov obsežen sakralni in domoljubni pesniški opus zasluži, da se v knjižni obliki pridruži zakladnici slovenske kulturne dediščine.« S to mislijo je pesnikova nečakinja Nežka Borin Mali ob stoti obletnici rojstva Gregorja Malija (leta 2001) zbrala prek tisoč pesmi svojega strica v knjigi *Zbrane pesmi*, čez dve leti, ob 20. obletnici smrti, pa še »pesmarico« s 421 skladbami na Malijevo besedilo *Zvonovi so zapeli* – obe knjigi je izdala v samozaložbi. V uvodu v slednjo zbirko je dr. Edo Škulj zapisal, da ne pozna nobenega slovenskega pesnika ne na cerkvenem

kakšne zakotne pesmi, ampak take, ki jih vsak dan pojemo,« je zapisal Edo Škulj. V tridesetih letih prejšnjega stoletja so poudarjali, kako morajo pesmi slediti mašnim delom, zato je po mnenju Škulja Gregor Mali pisal veliko mašnih in darovanjskih pesmi, ki jih do tedaj ni bilo. Tako so razen Marijine *Prelepe cvetke trgamo* vse pesmi v omenjeni pesmarici mašne (*Ponižno stopimo pred božji oltar, Zvonovi so zapeli, O Bog, ki si podaril*) in darovanjske (*Mašnik k darovanju, Oče večni na oltar, Zemlja, morje, vsa narava, Zemljo, Bog si nam podaril in Zdaj duhovnik kruh in vino*).

V Cerkvni zborovski pesmarici pa je objavljenih 21 Malijevih besedil. »Da so skladbe prišle v to zbirko, je že zagotovilo njihove kakovosti. Tolikšno število uglasbitev je najboljše ocena za pesnika. Skladatelji so že ob branju občutili, kako jim besedilo poje in kar kliče po uglasbitvi,« je zapisal Škulj.

NA NOVI MAŠI JE POROČIL SVOJEGA BRATA TONETA

Nežki Borin Mali se je želja, da bi stričeve pesmi zbrala v knjigi, zbudila sredi devetdesetih let prejšnjega stoletja na koncertu komornega zbora Ave v draveljski cerkvi. Na koncertnem lističu so poleg skladateljev napisali tudi pisce besedil. »Med izvajanjem stričeve pesmi *Zvezde gorijo* sem bila tako ganjena, da sem v solzah zapustila cerkev, saj nisem želela motiti drugih poslušalcev,« se spominja Nežka, ki je le malo pred tem bila v nemškem taborišču Dachau, da bi več izvedela o smrti svojega očeta, Gregorjevega brata. »Film, ki sem ga tam videla, me je 'zlomil', odnehala sem. Moj oče in stric Gregor nista bila le brata, ampak tudi najboljša prijatelja. Stric je moje starše poročil na dan svoje nove maše, 12. julija 1927 – mimogrede, pridigal mu je škof Gregorij Rožman – v domači cerkvi Sela pri Kamniku. Stric je odšel na prvo kaplansko mesto v Žužemberk, moja mama pa se je preselila v njegovo rojstno hišo, v kateri sem se čez osem let kot peti otrok rodila tudi jaz,« pripoveduje Borin Malijeva in veliko prijateljstvo med njenim očetom in stricem podkrepi z zgodbo, kako sta se mama in oče z Gorenjske odpravila z vozom na obisk h Gregorju na Dolensko. »Po vojni se oče ni vrnil iz taborišča, stric Gregor pa je šel z begunci na Koroško in od tam v Argentino. Naša mama so bili zelo žalostni, obraz se jim je v vseh letih – umrli so leta 1965 – razvedril samo takrat, kadar smo jih prosili, naj pripovedujejo o očetu in stricu. Zelo so bili povezani.«

KO CERKEV JE GORELA

V prvem obdobju ustvarjanja, ko je bil po mašniškem posvečenju najprej kaplan v Žužemberku in nato dve leti na Vrhniki, leta 1935 pa je postal župnik v Ajdovcu, je Gregor Mali pisal v glavnem sakralne pesmi. Skladatelji so uglasbili največ Marijinih, kar 104 jih je Nežka Borin Mali zbrala v knjigi *Zvonovi so zapeli*, 89 darovanjskih, 73 mašnih, 44 postnih, sledijo božične, evharistične, obhajilne ... Najstarejši Ajdovci se še spominjajo – o njem pa je ohranjenih tudi veliko ustnih pripovedovanj – mladega in pobožnega župnika, kako je kot rahločuten pesnik posebej skrbel za lepoto bogoslužja. Ko so 11. decembra partizani zažgali ajdovško župnijsko cerkev, je zavpil: »Monštranca gori!« in omedlel. Dogodek je kasneje opisal v petih kiticah pesmi *Ko cerkev je gorela: Brezbožna zver je v jezi zaplamtela, iz sebe strele, ogenj bruhalo, župnijska cerkev v vasi se je vnela, / ponos, tolažba ljudstva vernega, je zapisal v*

Gregor Mali je pisal sakralna in domoljubna besedila. Čez štiriisto so jih uglasbili najuglednejši slovenski skladatelji, kar ga uvršča med največkrat uglasbenega pesnika na posvetnem in cerkvenem področju. Veliko Malijevih pesmi redno prepevamo v slovenskih cerkvah, zbori pa se z njimi predstavljajo na koncertih in tekmovanjih.

drugi kitici, v zadnji pa: *Župnijo silna žalost je objela/ postala groblja, razvalina je, / iz revnih src molitev je privrela, / Bog zapuščenih duš usmili se.*

KLJUČNA BESEDA PRVE POLOVICE ŽIVLJENJA JE DOMOVINA, DRUGE PA TUJINA

Požig cerkve v Ajdovcu deli njegovo življenje in ustvarjanje na polovico: prvih 41 let (od leta 1901 do 1942) je tudi v pesmih svetlejših, polnih upanja in vere, druga polovica (od leta 1942 do smrti leta 1983) pa žalostna in polna hrepenenja po vrnitvi v domovino. »Lahko bi rekli, da je ključna beseda prve polovice njegovega življenja domovina, druge pa tujina,« je zapisal Edo Škulj, ki ga je kot bogoslovec v Buenos Airesu osebno poznal in se z njim večkrat srečal. »Spoštoval sem ga kot

GLOBOKA VERA IN LJUBEZEN DO DOMOVINE VEJE IZ VSAKE MALIJEVE PESMI.

duhovnika, občudoval kot pesnika.« Škulj je zapisal, da so nepozabne Malijeve baritonske vloge Kristusa na veliki petek, ko so peli pasijon v kapeli Marije Pomagaj v Slovenski hiši, kamor je Mali posebej rad prihajal. Takole je opisal cerkvico: *Kapelica Slovenske hiše, / kako si draga, ljuba mi! / V njej so naše Brezje male, / kjer vro studenci milosti ... Marija, sveta božja Mati, / v naročju Jezuščka ima, / izseljence slovenske vabi / na pot življenja večnega.*

SORODNIKOM JE ZA PRAZNIKE POŠILJAL VOŠČILA V VERZIH

Čeprav Nežka Borin Mali strica Gregorja ni nikoli srečala, očeta pa se komajda spominja, sta bila oba v njenem življenju močno prisotna. Najbolj po maminem pripovedovanju, stric Gregor pa tudi s pismi, ki jih je nečakom in drugim sorodnikom ob praznikih, godovih in rojstnih dnevih pošiljal, napisane v verzih. Nežka nekaj voščil v verzih še danes zna na pamet. »Vedela sem, da stric Gregor ljubi domovino in je tudi v daljni deželi ni pozabil. A kako zelo je hrepenel po domačih krajih, sem zvedela šele sedaj, ko sem po knjižnicah in raznih glasbenih arhivih iskala njegova besedila,« pravi Malijeva nečakinja, ki je vse življenje delala kot računovodkinja, po upokojitvi pa – »iz ljubezni do mame, očeta in strica,« kot pove – začela raziskovati in zbirati stričeve pesmi. Mnoge ji je še v rokopisu priskrbela starejša sestra Ivanka Rode, ki je sredi šestdesetih let strica Gregorja obiskala v Argentini, se tam poročila in ustvarila družino. Nežki pritečejo solze, ko med po-

govorom iz glave pove pesem *Bog, hvalnico ti pojem*, ki jo je Gregor Mali napisal v izseljenstvu: *V Sloveniji sem rojen, / v Sloveniji doma, / Slovenija kraljica / je mojega srca. / Ni lepše domovine / kot ti, Slovenija, / gore, planine tvoje / so biseri sveta. / Bled, Triglav, Bohinj, Brezje, / Gorjanci, Pohorje / še vedno me v tujini / na poti spremljate.*

DUHOVNIŠKA GOREČNOST SE ZAZNA V BESEDILIH

Da se duhovništvo Gregorja Malija zazna v vsaki njegovi pesmi, poudarja njegova nečakinja Nežka Borin Mali. »Skoraj vse, tudi domovinske pesmi, zaključijo z mislijo na Boga in Marijo, globoka vera in duhovniška gorečnost veje iz vseh pesmi.« Ni pa pisal le pesmi. V raznih revijah so objavljene njegove igre, deklamacije, nagovori, v reviji *Duhovno življenje* in prilogi za otroke Božje stezice je objavil čez dvesto verskih člankov. V času taborišča na Koroškem je napisal knjigo *Kri mučencev*, leta 1948 je založba v Spittalu izdala njegovo besedilo o katoliški akciji *Ali veste, kaj sem?* Veliko dragocenih besedil, zlasti za otroke in mladino, ki jih je pisal kot kaplan in župnik, pa je zgorelo v požaru ajdovškega župnišča.

»LE TRUPLO KRIJE TUJE ZEMIJE KRILO«

Ob smrti škofa Rožmana, ki je bil v Marija nišču njegov vzgojitelj, na Teološki fakulteti profesor cerkvenega prava, na novi maši pridigar, od leta 1930 njegov škof, po vojni pa sta delila podobno usodo, je napisal pesem s pomenljivim naslovom *Duhovnemu očetu v slovo*, v katero je vpletel njegovo škofovsko geslo *Križa teža in plačilo: Zlomila ni moči mu križa teža, / pogumno jo je vse življenje nosil. / Ni begala ga zvite zlobe mreža; / od zgoraj luči je goreče prosil. / Odšel je zdaj h Gospodu po plačilo, / v katero upal je v brikosti svoji. / Le truplo krije tuje zemlje krilo.*

Gregor Mali je umrl na god sv. Ane leta 1983 v Buenos Airesu. Ni se mu izpolnila želja, ki jo je zapisal v pesmi *Kje si, domača hiša: O, Bog, le prošnjo eno / pred smrtjo mi usliši: / po točim zadnjo solzo / naj v svoji rojstni hiši.* ■

KSENJA HOČEVAR

Maša v spomin

Ob 30. obletnici smrti Gregorja Malija bo v četrtek, 25. julija, ob 19. uri spominska maša v frančiškanski cerkvi na Tromostovju v Ljubljani. Maševal bo Malijev sokrajan iz Sel pri Kamniku provincial p. Stane Zore, organist Mišo Frelj pa bo s solisti izvajal skladbe z Malijevimi besedili.

Nežka Borin Mali je obsežen pesniški opus svojega strica zbrala v dveh knjigah. Veliko pesmi, ki jih je stric Gregor napisal v Argentini, je ostalo še v rokopisu, priskrbela ji jih je sestra Ivanka.

Foto: K. H.

ne na posvetnem področju, ki bi imel toliko uglasbenih pesmi. Borin Malijeva je naštela kar 56 skladateljev, med njimi po prepoznavnosti in številu (48 skladb) prednjači Matija Tomc, na Malijevo besedila pa so skladali tudi Hugolin Sattner, Franc Kimovec, Lojze Mav, Stanko in France Premrl ... Da vzrok za priljubljenost Malijevih pesmi med skladatelji ni pomanjkanje drugih besedil, je zapisal Škulj, ampak so Malijeva besedila »ustrezala njihovemu čutenju«. Malijeva pesem *Zvonovi so zapeli* je bila na primer uglasbena kar dvanajstkrat, po enajstkrat pa pesmi *O Bog, ki si podaril* in *Sprejmi, Bog Oče večni*. Kar nekaj Malijevih besedil različnih skladateljev sodi v redno repertoar naših cerkvenih zborov.

MAŠNIK K DAROVANJU

»Malijeve pesnitve so osnova za slovenske cerkvene pesmi. V ljudski pesmarici Slavimo Gospoda je devet njegovih besedil. Pa to niso

KAR 56 SKLADATELJEV JE PISALO PESMI NA MALIJEVA BESEDILA. MATIJA TOMC JIH JE UGLASBIL 48, KIMOVEC 36, MAV 27, PREMRL 25. PESEM ZVONOVI SO ZAPELI JE UGLASBENA KAR DVANAJSTKRAT.